

O'ZBEKISTONDA BAG'RIKENGLIKNI TA'MINLASHDA TA'LIMNING O'RNI

Navoiy innovatsiyalar universiteti,
tarix yo'nalishi I bosqich magistranti

Mirjonova Kamola

Annotatsiya: Ushbu tezisda bag'rikenglikni ta'minlash jarayonida ta'limning davlat va jamiyat munosabatlarini tartibga solishda tutgan o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Ta'lim inson shaxsini har tomonlama yuksaltiruvchi asosiy omil bo'lib, u nafaqat bilim berish, balki ma'naviy-axloqiy tarbiyani ham amalga oshiradi. Ta'lim jarayonida yosh avlodga inson huquqlari, erkinlik, tenglik, o'zaro hurmat va adolat kabi tushunchalar singdiriladi.

Kalit so'zlar: ta'lim, tarbiya, tenglik, adolat, muassasa, tolerantlik, idora, qonun, jamiyat.

Ta'lim inson shaxsini har tomonlama yuksaltiruvchi birlamchi vosita bo'lib, u nafaqat bilim berish, balki ma'naviy-axloqiy tarbiyani ham amalga oshiradi. Ta'lim jarayonida yosh avlodga inson huquqlari, erkinlik, tenglik, o'zaro hurmat va adolat kabi tushunchalar singdiriladi. Aynan shu qadriyatlar bag'rikenglikning asosini tashkil etadi. Maktabdan boshlab o'quvchilarda turli fikr va qarashlarga hurmat bilan yondashish, boshqalarni tushunishga intilish ko'nikmalari shakllantiriladi. Ta'lim muassasalarida o'qitiladigan fanlar bag'rikenglik g'oyalarini anglashda muhim ahamiyatga ega. Tarix fanida turli xalqlarning madaniyati va an'analari o'rganilsa, huquq fanida inson huquqlari va erkinliklari yoritiladi. Adabiyot va ma'naviyatga oid fanlar esa insonparvarlik, mehr-oqibat va sabr-toqat fazilatlarini rivojlantiradi. Bu fanlar orqali o'quvchilar turli madaniyat va qarashlarni qabul qilishni o'rganadilar. Shuningdek, o'qituvchining shaxsiy namunasi bag'rikenglikni ta'minlashda alohida o'rin tutadi. O'qituvchining adolatli,

xolis va hurmatga asoslangan munosabati o'quvchilarga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ta'lim muassasalarida sog'lom va do'stona muhit yaratilishi o'quvchilarni o'zaro hamjihatlikda yashashga, kelishmovchiliklarni tinch yo'l bilan hal etishga o'rgatadi. Bag'rikenglikni rivojlantirishda ta'lim nafaqat nazariy bilim berish, balki amaliy tarbiya vositasi sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy ta'lim jarayonida interfaol usullar, jamoaviy loyihalar, munozaralar va rolli o'yinlardan foydalanish o'quvchilarda turli qarashlarga nisbatan sabr-toqat va tushunishni kuchaytiradi. Bunday faoliyatlar orqali yoshlar o'z fikrini erkin bildirish bilan birga, boshqalarning nuqtai nazarini hurmat qilishni o'rganadilar. Shuningdek, ta'lim tizimida milliy va umuminsoniy qadriyatlarning uyg'unligi muhim hisoblanadi. Milliy an'ana va urf-odatlarni o'rganish orqali o'quvchilar o'zligini anglaydi, boshqa madaniyatlarga nisbatan esa hurmat hissi shakllanadi. Umuminsoniy qadriyatlar, ya'ni tinchlik, barqarorlik va insonparvarlik g'oyalari esa bag'rikenglikning mustahkam poydevorini yaratadi.

Axborot texnologiyalari va ommaviy axborot vositalaridan to'g'ri foydalanish ham ta'lim orqali bag'rikenglikni ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Ta'lim muassasalarida media savodxonlikni rivojlantirish o'quvchilarga turli axborotlarni tanqidiy tahlil qilish, noto'g'ri va kamsituvchi qarashlardan himoyalaniish imkonini beradi. Bu esa yoshlarning ongida sog'lom dunyoqarash va bag'rikeng munosabatni shakllantiradi. Bundan tashqari, oila va ta'lim muassasalarining hamkorligi bag'rikenglik tarbiyasida muhim ahamiyatga ega. Oila muhitida berilgan tarbiya ta'lim jarayonida mustahkamlanib, jamiyatda ijobiy natijalar beradi. Shu bois, otalar va pedagoglar o'rtasidagi hamkorlik bag'rikenglikni ta'minlashda samarali vosita hisoblanadi. Umuman olganda, ta'lim orqali berilgan bag'rikenglik ma'lumoti va tarbiyasi jamiyatda nizolarni kamaytirishga, o'zaro hurmat va ishonchni kuchaytirishga xizmat qiladi hamda barkamol avlodni voyaga yetkazishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ta'lim tizimida madaniyatlararo muloqotni rivojlantirish ham bag'rikenglikni ta'minlashning samarali yo'llaridan biridir. Turli millat va elat vakillari bilan hamkorlikdagi tadbirlar, musobaqalar, ijodiy kechalar

va seminarlar o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytiradi. Bu jarayonda yoshlar o'zga madaniyatlarni tanib, ularga nisbatan hurmat bilan munosabatda bo'lishni o'rganadilar. Shuningdek, bag'rikenglikni mustahkamlashda huquqiy ta'lim muhim rol o'ynaydi. O'quvchilarga Konstitutsiya, inson huquqlari va erkinliklari, kamsitishga qarshi tamoyillar haqida bilim berish ularning fuqarolik ongini yuksaltiradi. Bu esa jamiyatda qonun ustuvorligi va adolatli munosabatlarni qaror toptirishga xizmat qiladi. Pedagoglarning kasbiy malakasi va doimiy rivoji ham bag'rikenglik ta'limining samaradorligini belgilaydi. Bag'rikenglikka asoslangan pedagogik yondashuv, ya'ni har bir o'quvchining fikri va shaxsiga hurmat bilan qarash, ta'lim jarayonida teng imkoniyatlar yaratish muhimdir. Bunday muhitda tarbiyalangan yoshlar jamiyatda ham bag'rikenglik tamoyillariga amal qiladilar.

Xulosa qilib aytganda, ta'lim bag'rikenglikni ta'minlashning eng samarali va barqaror vositasidir. Ta'lim orqali shakllangan bag'rikenglik jamiyatda ijtimoiy totuvlikni mustahkamlaydi, tinchlik va barqaror rivojlanishga xizmat qiladi. Shu sababli ta'lim tizimida bag'rikenglik g'oyalarini targ'ib etish va mustahkamlash doimo dolzarb vazifa bo'lib qoladi. ta'lim orqali shakllantirilgan bag'rikenglik jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaydi, nizolarni kamaytiradi va turli qatlamlar o'rtasida o'zaro hamjihatlikni mustahkamlaydi. Shu sababli ta'lim tizimida bag'rikenglik masalalariga alohida e'tibor qaratish doimo dolzarb hisoblanadi.